

Dk. Knut Heim, Mithali, Hotuba ya 13 Hekima ya Kimataifa

© 2024 Knut Heim na Ted Hildebrandt

Huyu ni Dk. Knut Heim katika mafundisho yake juu ya kitabu cha Mithali. Hiki ni kipindi namba 13, Dimension International of Bible Wisdom Literature. Karibu kwenye somo la 13 kuhusu kitabu cha Biblia cha Mithali.

Katika mhadhara huu, ninataka kuangazia mwelekeo wa kimataifa wa vitabu vya Biblia ambavyo vimeelezewa kwa miongo mingi sasa kama fasihi ya hekima. Hasa, kitabu cha Mithali, lakini pia kitabu cha Mhubiri, kitabu cha Ayubu, na kwa kiwango fulani kitabu kiitwacho Wimbo Ulio Bora. Katika sehemu ya mapema ya karne ya 20, msomi Mwingereza Norman Snaith alichapisha kitabu chenye uvutano mkubwa na cha wakati unaofaa kinachoitwa The Distinctiveness of the Old Testament.

Kwa nini aandike kitabu kama hicho kuhusu upambanuzi wa Agano la Kale? Naam, sababu, bila shaka, lazima iwe kwamba baadhi ya watu walikuwa wakihoji kama kweli Agano la Kale lilikuwa tofauti kiasi cha kuzingatiwa kikweli kuwa ufunuo wa kimungu, tofauti na kila kitu kingine kilichoizunguka katika mazingira ya kisasa ilipoandikwa, kutungwa, na kukusanywa. Kwa nini swali hili lilizuka? Naam, tangu miaka ya 1700, hasa miaka ya 1800, tumekuwa na kiasi kikubwa cha ugunduzi wa maandishi ya asili ya Mashariki ya Karibu ambayo kwa kiwango sawa na baadhi ya sehemu katika Agano la Kale. Huu ulikuwa wakati wa kuisimua sana wa ugunduzi ambao ulikuwa unaanza kuweka Biblia ya Kiebrania, Agano la Kale, katika muktadha mkubwa wa kitamaduni na kihistoria ambapo tulikuwa tunaanza kuelewa Biblia sio tu kama ulimwengu mwingine kabisa na moja kwa moja kutoka kwa kitabu kilichovuviwa ambacho hakikuwa na uhusiano wowote na uzoefu wa mwanadamu mahali pengine.

Kwa hiyo, hii ilikuwa ya kuisimua, na wasomi walianza kuchora kila aina ya ulinganifu, miunganisho, ulinganisho, na mfanano mwingi lakini pia tofauti ziligunduliwa katika sehemu mbalimbali za maandiko mbalimbali ya Agano la Kale. Na hii ilijumuisha, kwa kuongezeka, maandiko pia ambayo yalikusiana na Kitabu cha Mithali, Kitabu cha Mhubiri, na Kitabu cha Ayubu. Kuna makusanyo mawili muhimu ya vitabu ambayo yanaandika ulinganifu huu, ufanano, na tofauti.

Maandishi ya kale maarufu ya Mashariki ya Karibu yanayohusiana na Agano la Kale na James Pritchard, mara nyingi hufupishwa ANET, Maandishi ya Kale ya Mashariki ya Karibu. Na kisha, hivi majuzi zaidi, kazi ya juzuu nyingi, iliyosasishwa sana, ya hivi karibuni zaidi, iliyohaririwa na Hallow, iitwayo Muktadha wa Maandiko. Maswali, hata hivyo, ambayo yalikuwa yanaanza kuibuka kutokana na mtazamo wa kitheolojia ni kwamba, kwa hivyo ikiwa sehemu mbalimbali za Agano la Kale zinafanana sana na matoleo mengine, na mifumo ya mawazo, hadi miundo maalum, vishazi, misemo, na

aina mbalimbali za mawazo kuhusu mwingiliano kati ya wanadamu na Mungu, au miungu, ni nini basi kilichobaki ambacho kilikuwa maalum kuhusu Agano la Kale? Na ilikuwa kutokana na hali hii ambapo Norman Snaith aliangazia mambo kadhaa ambayo yalikuwa yanatofautisha kweli kwa maandiko ya kale, maandiko matakatifu ya Israeli.

Na kati ya haya, angeangazia mambo kama mwelekeo wa kuamini Mungu mmoja wa baba mkuu kuelekea Mungu mmoja tu na uzoefu wa kihistoria wa Kutoka. Kulikuwa na idadi ya mambo mengine, lakini hayo ndiyo ya muhimu zaidi. Sasa, ni nini kinachovutia tunapotazama vitabu hivyo ambavyo kwa kawaida vimehusishwa au kuteuliwa fasihi ya hekima, imani ya Mungu mmoja ipo, lakini mababu hawapo, Kutoka sivyo, na hekalu halipo.

Na Torati, vile vitabu vitano vya Musa, Pentateuch, ni aina tu ya kudokezwa kwa njia zilizofichwa sana, labda hasa katika Mithali sura ya 2. Kwa hiyo swali linazuka, je, vitabu vya kale, vya vitabu vya hekima, labda vinahusiana zaidi na maandiko kutoka katika mazingira ya kale ya Mashariki ya Karibu? Na tulipokuwa tukiendelea kufanya uvumbuzi wa maandishi ya kale ya Mashariki ya Karibu, hisia hii ilianza kuthibitishwa zaidi na zaidi, hadi mwaka wa 1922, Mtaalamu wa Misri wa Kifaransa Budge alichapisha maandishi mapya ya Misri yaliyogunduliwa na mafundisho ya Amenemope, ambayo nilitaja mihadhara michache iliyopita, na ilikuwa haraka sana baadaye, mwaka wa 1924, kwamba Mtaalamu wa Misri wa Ujerumani Adolf au sehemu ya sehemu ya Amenemope aligundua katika kitabu fulani cha Adolf Ehrman. na kitabu cha Mithali, ambapo mistari kadhaa, zaidi ya 11 kati yake, ni karibu neno kwa neno sawa. Swali ambalo sasa lilikuwa limeanza kuulizwa, na watu walianza kushangilia sana kuhusu hili, je, ni nani alikopi kutoka kwa nani? Hasa wakati watu walitaka kuendelea kusisitiza uvuvio wa Mungu wa Maandiko na sehemu hii maalum ya maandiko. Mapema, kulikuwa na hitaji la kuhisiwa na wengine kutetea na kusema, vema, hakika kwa sehemu hii ya kitabu cha Mithali kuwa na pumzi ya kimungu, ingebidi kiwe cha asili ambacho Amenemope angenakili.

Sasa, mtu mmoja au wawili wamefanya kesi hiyo, lakini kwa ujumla, sio mafanikio sana. Watu wengi sasa wanakubali, na wamekuwa wakibishana kwa muda mrefu sana, kwamba mafundisho ya Amenemope ni ya mapema zaidi, miaka mia kadhaa kwa kweli mapema kuliko hata maelezo ya awali ya kitabu cha Mithali. Na kuna sababu nyingine kadhaa ambazo kwa kweli sasa zimesababisha maafikiano mapana, ambayo yangejumuisha, nadhani, karibu kila mwanachuoni wa Agano la Kale kutoka katika kila hali na ushawishi, kukubaliana kwamba kitabu cha Mithali kimetumia tena kwa ubunifu mafundisho ya au sehemu za mafundisho ya kitabu cha Amenemope.

Tutaangalia, katika hotuba inayofuata, baadhi ya kufanana kwa kina, ili utapata ladha ya hili. Lakini kwa sasa, nataka kubaki na zaidi, aina ya maoni ya jumla zaidi kuhusu mwelekeo wa kimataifa wa fasihi ya hekima ya kibiblia. Na kutokana na mtazamo wa miongo kadhaa ya kutafakari kati ya wasomi, wasomi wa Biblia, wote kutoka kwa

Wakristo, Wayahudi, na asili zisizo za kidini, nadhani sasa ni salama kusema kwamba hatuhitaji kudumisha wazo la pekee la Agano la Kale ili kufahamu kwamba linaweza pia kuwa na uvuvio wa kweli.

Na sababu ya hii ni kwa sababu katika karne ya 21, na hapa nadhani tumesaidiwa na wazo zima la post-modernism, tunaanza kufahamu kwamba kitu sio lazima kiwe cha kipekee ili kiwe cha thamani. Na kwa mtazamo wa kitheolojia na kihemenetiki, sasa, nadhani, inafaa sana na inaboresha sana kuweza kusema kwamba katika sehemu muhimu za Biblia ya Kikristo, ikiwa ni pamoja na Agano la Kale na Agano Jipya, jambo lile lile ni kweli kwa sehemu mbalimbali, maandishi wa Biblia, maandishi wa kibinadamu, wamechota kwenye falsafa, kitheolojia, kimaadili, kimapokeo, wakati wa uandishi wao wa kisiasa. Na walifanya hivyo chini ya uongozi wa Roho Mtakatifu na kwa hekima ya kweli.

Kwa hiyo, kile ambacho wamekipata mahali pengine, wakichota ufahamu bora zaidi wa kibinadamu, ikijumuisha kutoka kwa ushawishi mwingine wa kidini, wametumia tena hii kwa ubunifu chini ya mwongozo wa kimungu ili kujenga mpana zaidi, wa kina, wenye hekima zaidi kutoka kwa mtazamo wa Kikristo na Kiyahudi, ujenzi wa ukweli zaidi wa jinsi Mungu wa Kiyahudi-Kikristo anavyoingiliana na wanadamu. Kwa hivyo huu ni ugunduzi wa kusisimua. Ni jambo linalotusaidia sisi pia katika ulimwengu wa kisasa kufahamu kwamba kuna ukweli halisi na hekima ya kweli katika mapokeo mengine ya kidini na yasiyo ya kidini katika uzoefu wa mwanadamu.

Na Wakristo na Wayahudi wanaoamini wanaweza kuchota uzoefu bora zaidi wa mwanadamu, ufahamu bora zaidi wa mwanadamu, pamoja na ugunduzi wa kisayansi, ili kufikia ufahamu wa kina juu ya asili ya ulimwengu na kina na hila na upana wa uzoefu wa mwanadamu wa Mungu. Tutasimama hapa kwa muda kabla ya kugeukia sehemu ya pili ya Hotuba ya 13. Katika sehemu hii ya pili ya Hotuba ya 13, nataka sasa kuzungumzia kwa ufupi kuhusu kutajwa kwa Mithali, Mhubiri, Ayubu na Wimbo Ulio Bora kama fasihi ya hekima.

Wazo hilo la kuainisha vitabu hivyo vinne kama fasihi ya hekima linatoka wapi? Nijuavyo mimi, na nimefanya kazi kidogo juu ya hili, haikuwa hadi karne ya 20, mwanzoni mwa miaka ya 1900, ambapo wasomi, wasomi, maprofesa, wachungaji, na marabi wameanza kuviita vitabu hivi vinne vya maandishi ya hekima au fasihi ya hekima. Kwa nini? Vema, inaonekana kuwa kwa kiwango fulani, wakati mwingiliano wa kitaalamu na kitaaluma na maandishi ya Biblia uliendelea hadi karne ya 19 na 20, kwamba watu walianza kufahamu zaidi ukweli kwamba hivi vitatu, labda vitabu vinne, vilikuwa tofauti kabisa katika mwelekeo na muundo kutoka kwa Agano la Kale lingine. Hadi wakati huo, katika mapokeo ya Kiyahudi na ya Kikristo, maandishi haya yalionekana kati ya, katika mapokeo ya Kikristo, kati ya maandishi ya kishairi.

Na kwa hivyo, haishangazi kwamba Mhubiri, Ayubu, na Mithali hukusanyika kuzunguka Kitabu cha Zaburi. Ingawa katika mapokeo ya Kiyahudi, walikuwa

wamehusishwa na maandishi, sehemu ya tatu ya kanuni za Kiyahudi, ambayo ilitia ndani zaidi Torati, vile vitabu vitano vya Musa, Pentateuki, manabii, na kisha maandishi. Na kati ya maandishi, mapokeo ya Kiyahudi yalijumuisha sio vitabu hivi tu, bali pia vitabu kama Esta, Ezra Nehemia, na kadhalika, Kitabu cha Maombolezo.

Na kwa hivyo, kuna njia tofauti ambazo vitabu hivi vinaweza kuainishwa. Na haikuwa hadi mwanzoni mwa karne ya 20, haswa na kazi muhimu ya Hermann Gunkel, mwanatheolojia Mjerumani, juu ya ukosoaji wa aina au ukosoaji wa aina, watu walianza kufahamu kabisa kwamba vitabu hivi, Mhubiri, Mithali, Ayubu, na kwa kiwango fulani, Zaburi na Sulemani, vilikuwa tofauti sana kutoka kwa maandishi mengi, lakini maandishi mengine ya Agano la Kale zaidi sawa. Mashariki ya Karibu ya kale, hasa huko Mesopotamia na Misri. Watu ambao wakati huo waliunda jina la aina, Fasihi ya Hekima, kwa ajili ya vitabu hivi, walikuwa watu ambao walikuwa wanaanza kutambua kwamba hekima, kama neno, lakini pia kama mtu, kama tulivyoona, inajitokeza zaidi katika vitabu hivi kuliko neno lingine lolote la kitheolojia au kifalsafa au mafundisho au maadili.

Na kwa hivyo nadhani lilikuwa ni jambo la kawaida tu kutokea kwamba watu walianza kukiri kweli tofauti ya vitabu hivi na kuvipa jina, yaani Hekima Fasihi. Kiasi kwamba wasomi wa Biblia ambao pia walijishughulisha na utafiti wa maandishi ya kale ya Mashariki ya Karibu kutoka Misri na Babeli, walikuwa wanaanza kisha kuyaita maandishi ambayo waliyapata huko ambayo yalifanana sana na haya ambayo sasa yameteuliwa hivi karibuni maandishi ya hekima katika Agano la Kale, pia maandishi ya hekima ya asili ya Mesopotamia au Misri. Wilfred Lambert maarufu zaidi kutoka Chuo Kikuu cha Birmingham nchini Uingereza aliandika mkusanyiko mzuri sana wa kitabu kinachohusu mkusanyo mzuri sana wa kile alichokiita fasihi ya hekima ya Babeli.

Mkusanyiko mzuri ambao umekuwa ukichapishwa mfululizo kwa zaidi ya miaka 40 sasa. Mkusanyiko wa ajabu wa maandishi ya Babeli ambayo Wababeli wenyewe hawakuyaita fasihi ya hekima, lakini Lambert, ambaye alikuwa msomi sana wa Agano la Kale na pia wa fasihi ya Mesopotamia, kwa uhuru kabisa na kwa kawaida kabisa alihisi alikuwa na msaada kamili wa kuteua kama fasihi ya hekima ya Babeli. Sasa kwa kasi kuelekea karne ya 21, si hasa katikati ya theluthi ya mwisho au zaidi ya karne ya 20, mojawapo ya matokeo ya haya yote ilikuwa kwamba katika theolojia kuu na maarufu na yenye ushawishi wa Agano la Kale ya wanatheolojia wa Kikristo, wasomi wa Kikristo wa Agano la Kale, fasihi ya hekima haikuwa na matokeo yoyote.

Kwa hivyo hata katika vitabu vingi vya theolojia za Agano la Kale za watu kama, akili yangu imepotea kwa muda, nipe muda kidogo, na von Raat na nyingine imetoka tu akilini mwangu. Itarudi kwangu baada ya muda mfupi. Ni kurasa moja tu au mbili au kumi au kumi na tano zilizowekwa wakfu kwa kile kinachoitwa fasihi ya hekima kwa sababu haikupatana na tofauti hizo.

Von Raat, nadhani, ushiriki wake na vitabu hivi vyote haukuwa zaidi ya kurasa kumi, kumi na tano au zaidi, ambayo haikuwa ya kutosha na von Raat mwenyewe alitambua hili. Na kisha mwaka 1968 aliandika kitabu chenye ushawishi mkubwa kiitwacho Die Weisheit Israels, ambacho mwaka 1970 kilitafsiriwa kwa Kiingereza kama The Wisdom of Israel. Na kitabu hiki, zaidi ya kitabu kingine chochote cha karne ya 20, kimeathiri sana maendeleo ya shauku kubwa ya fasihi ya hekima katika robo ya mwisho ya karne ya 20, kufikia siku ya leo.

Kitabu cha Mithali haswa kimekuwa na msururu wa masomo ya kitaalamu ya ajabu. Jambo hilo hilo ni kweli kwa Mhubiri na pia kwa Ayubu, na kwa kiwango fulani pia kwa Wimbo Ulio Bora, au Wimbo Ulio Bora. Na kwa kiasi fulani hii ilihusiana na ukweli kwamba watu walivutiwa na kupendezwa na mwelekeo wa kimataifa wa vitabu hivi, lakini kwa kiwango kingine, ilihusiana pia na ukweli kwamba kupitia kazi ya von Raat na kitabu chake cha kupendeza, watu walikuwa wanaanza kutambua kwamba fasihi ya hekima ilikuwa inagusa masuala ya kivitendo na ya kifalsafa na ya kitheolojia ambayo yalikusiana na uzoefu wa Mungu na wa maisha ya Israeli ya zamani, ambayo yalionekana kuwa muhimu kwa ulimwengu wa kisasa, ambayo yalionekana kuwa muhimu kwa ulimwengu wa kisasa.

Na kwa hivyo haishangazi kwamba tumekuwa na ushiriki mzuri katika taaluma na kanisani kwa kiwango kinachozidi kuongezeka hivi karibuni, katika miaka 20 hivi iliyopita, kuvutiwa na kile kinachoitwa fasihi ya hekima. Baadhi ya matokeo, hasa kwa Kitabu cha Mithali kwa mfano, yameandikwa katika ufafanuzi wa ajabu kama huu wa Bruce Waltke, ufafanuzi wa juzuu mbili unaokuja kwa zaidi ya kurasa elfu moja, na pia na msomi wa Kiyahudi Michael Fox, pia kazi ya juzuu mbili. Ninayo hapa juzuu za pili za kila mfululizo ambazo zina maelezo ya ajabu, elimu ya ajabu ya kielimu, na iliyojaa ufahamu na hekima ambayo hufanya kitabu hiki kuwa hai.

Mimi binafsi nilipata msisimko na kupendezwa na fasihi ya hekima katika miaka ya 1980 kama mwanafunzi wa seminari kwa sababu hii hii. Msisimko wa mwelekeo wa kimataifa na umuhimu wa vitendo wa vitabu hivi. Inavutia! Sasa mbele kwa kasi sasa kwenye karne ya 21, na inavutia kuona jinsi hii inavyotokea.

Baada ya kipindi kikubwa cha miongo kadhaa mwanzoni mwa karne ya 20 cha kupuuza fasihi ya hekima ya kibiblia, basi tuliamia katika kuvutiwa na fasihi ya hekima ya kibiblia kutoka takriban 1970 hadi karibu 2005, 2010. Lakini inaonekana kama maendeleo haya yote, maendeleo makubwa ya ushiriki wa wasomi na maslahi yamefika kwa kiwango hadi mzunguko kamili. Yaani, katika miaka ya mapema ya 2010 au zaidi, miaka saba, minane, kumi au zaidi iliyopita, machapisho kadhaa yametolewa na wasomi mashuhuri wa Biblia, kwa mfano, Mark Sneed, na pia William Kynes, ambao wote ni wasomi wa Marekani, ambao sasa wanaanza kutilia shaka muundo wa aina ya fasihi ya hekima.

Wameanza kuchunguza maendeleo mapana na marefu zaidi ya ushiriki wa wasomi na maandishi haya, na wanatuonyesha na kutusaidia tena kutambua kwamba dhana yenyewe ya fasihi ya hekima ni ya hivi karibuni sana katika kujihusisha na maandiko hayo, na kwa kiasi fulani, kama wanavyobishana, ni ya bandia. Kwa nini ilituchukua miongo kadhaa kugundua tena hii? Naam, hii ni moja ya mambo ambayo inaonekana kutokea wakati mwingine. Mara mtu anaposema jambo, kila mtu huchangamkia kwa muda fulani, kisha mtu mwingine anakuja na kutambua kwamba kila mtu alivutiwa na jambo fulani fulani, lakini hakuzingatia jambo lingine lililokuwa likiendelea katika uwanja huo huo.

Na kwa hivyo, nadhani tulichonacho sasa ni kuchukua kwa uzito mvutano huu ambao tayari nimeudokeza hapo awali katika mhadhara huu, yaani wa kufanya nao, kwa hivyo ni vipi fasihi ya hekima na mtazamo wake unaonekana kuwa tofauti sana wa theolojia, kwa dini, kwa maisha ya vitendo, inafaa katika mazingira mapana ya kitamaduni ya Israeli yenyewe? Katika miongo ya awali, ambayo inaonekana wazi zaidi labda katika ufafanuzi na kazi ya William McCain, pia kutoka miaka ya 1970, watu walikuwa wakielezea tofauti kati ya kile kinachoitwa fasihi ya hekima na Agano la Kale kwa kusema kwamba watu ambao walitoa fasihi hii walikuwa wa aina tofauti na watu ambao walichapisha Biblia ya Kiebrania au Agano la Kale. Kiasi kwamba walikuwa wanasema kwamba walikuwa wa kidunia katika mwelekeo wao. Hawakuwa makuhani, hawakuwa manabii, lakini walikuwa watumishi, wataalamu, wataalamu wa kiakili ambao hawakuwa na uhusiano wowote na mapokeo mengine makuu ya kidini ya taifa lao na utamaduni wao, lakini walikuwa wasomi wa kimataifa wa wakati huo.

Gerhard von Rath mwenyewe alizungumza kwa umaarufu sana juu ya kipindi cha kuelimika kwenye mahakama ya Mfalme Sulemani ambacho kilileta usitawi huu wa kile kinachoitwa fasihi ya hekima kuwepo. Tatizo na hilo, hata hivyo, ni angalau mara mbili. Tatizo namba moja ni kwamba dhana yenyewe ya watu wa kale kuwa wa kidunia ni ya kimaanawi tu.

Secularism kama wazo na kama ukweli wa kijamii ni kweli, kama tunafikiri juu yake, glitch. Shida katika uzoefu wa mwanadamu. Ni hitilafu kijiografia kwa sababu inapatikana tu Ulaya Magharibi, Amerika Kaskazini, kwa kiwango kikubwa.

Pia ni hitilafu kihistoria kwa sababu imekuwepo tu kama wazo tangu Mwangaza wa Ulaya kutoka karne ya 16 na 17 na kuendelea lakini kama jambo lenye ushawishi wa kisiasa na kiutamaduni. Imeanza tu kuwa muhimu tangu mwisho wa Vita vya Kwanza vya Kidunia katika 1918. Kwa hiyo, kwa kusema kihistoria, kutokuwa na dini ni dosari.

Sasa, mengi zaidi yangeweza kusemwa juu ya usekula, lakini hii si hotuba kuhusu usekula, lakini kuhusu kile kinachoitwa maandiko ya hekima ya Agano la Kale, kwa hiyo nataka kurudi kwa hilo. Lakini ni muhimu kuelewa kwamba tunapozungumza juu ya mawazo ya kilimwengu katika Agano la Kale au maandishi mengine yoyote ya

Mashariki ya Karibu ya kale, tunakuwa tukilinganishwa na matukio na kwa kweli hatuna uhalisia katika kile tunachosema kwa sababu tunaweka mawazo yetu wenyewe ya kisasa kwenye maandiko ya kale na watu wa kale ambayo hawakuwahi hata kuyafikiria. Ya pili... Nimepoteza mawazo yangu kwa muda.

Nitapumzika hapa na kukusanya mawazo yangu. Kwa hivyo, karibu tena kwenye Mhadhara wa 13. Nilijizuia kwa muda kwa sababu nilikuwa nimepoteza mawazo yangu, lakini tumerudi kwenye mstari.

Na kwa hiyo, nilikuwa nimeeleza kwamba usekula ulikuwa mojawapo ya njia ambazo watu walikuwa wakijaribu kueleza tofauti hii ya maandiko ya hekima kutoka kwa Agano la Kale. Njia nyingine ambayo watu walikuwa wakieleza jambo hili ni kwamba walikuwa wakisema kwamba waandishi hawa wa kidunia na wanafikra wasomi pia walikuwa tofauti kitaaluma na kiutamaduni na wale waandishi ambao walitoa sehemu nyingine za Maandiko. Na wazo hapa lilikuwa kwamba watu hawa hawakuwa makuhani, hawakuwa manabii, hawakuwa wanatheolojia, lakini walikuwa wasimamizi wa kisiasa.

Walikuwa mahakamani, walikuwa wanafunzi wa fasihi ya kimataifa, na walikuwa wakijishughulisha kimasomo katika mazungumzo na mijadala na kubadilishana na wenzao wa kidiplomasia kutoka mahakama za Misri kwa upande mmoja na mahakama za mamlaka mbalimbali za Mesopotamia kwa upande mwingine. Na kwa hiyo, kulikuwa na ushawishi huu wa kiakili wa kimataifa, na ili kunyonya vipimo vya kimataifa vya hili, hili lingekuwa ni maelezo mengine kwa ajili ya kipengele cha kilimwengu, inaonekana mambo ya kilimwengu ya hili, watu walikuwa wakiondoa ushawishi wa kiakili ambao sasa walikuwa wanaanza kuuleta katika mazingira ya kitamaduni ya maandishi yao na katika utamaduni wao wa Israeli. Sasa, inazidi katika karne ya 21, wasomi wa fasihi ya Kiislamu wanaanza kutambua kwamba ujenzi huu, kama nilivyokwisha sema, ni wa kimaanawi kabisa.

Pia ni ya kimaanawi kwa kiwango fulani kwa sababu wengi wetu, na ningejijumuisha hadi hivi majuzi miongoni mwa hizo, kwa namna fulani, tena kimaana wakati, tumeweka maadili yetu wenyewe ya kiakili ya Magharibi kwenye maandiko yetu tunayopenda ya Biblia. Na ninaweka hapa tofauti mahususi kati ya wasomi wa Magharibi na wasomi na wanafunzi wa Agano la Kale kutoka sehemu zingine za ulimwengu, iwe ni Amerika ya Kusini, Asia, Afrika, na kadhalika. Ni wasomi wa Kimagharibi hasa ambao wameweka aina hii ya kufikiri juu ya maandiko kwa sababu wasomi wa Magharibi wanafanya kazi katika hali ya kiakili ambayo ni ya kimataifa, ambayo ni ya kimantiki, na ya kilimwengu kwa kiwango kikubwa.

Kwa hivyo, haya yote kusema kwamba tuna machapisho ya hivi karibuni, na ninataka tena kuangazia waandishi wawili maalum hapa, Mark Sneed na William Kynes, ambao wameanza kusema kwamba maelezo haya sio ya kweli na labda hayashawishi. Yaelekea zaidi, wanasema, kwamba waandikaji waliotokeza maandishi

hayo, Mithali, Mhubiri, Ayubu, kwa kadiri fulani, Wimbo Ulio Bora, walikuwa watu ambao kiasili na kwa ukamilifu walikuwa sehemu ya utamaduni wao wenyewe. Lazima kuwe na sababu nyingine kwa nini walichoandika ni tofauti sana na Agano la Kale la Biblia ya Kiebrania.

Na wanaanza kubishana sasa na kwa kweli wanafanya, nadhani, kesi thabiti zaidi kwa ukweli kwamba waandishi walipendezwa zaidi na dini, walipenda sana kumwamini Mungu, kuliko waandishi wa hapo awali, kutia ndani mimi, mara nyingi tumekiri. Na hilo halipaswi kustaajibisha hata kidogo kwa kuzingatia ukweli kwamba hakukuwa na usekula siku hizo. Kwa hivyo, bado hatuna hakika kabisa kwa nini basi maandishi haya ni tofauti sana.

Lakini pengine moja ya sababu kwa nini tunaweza kueleza hili ni kwamba katika Agano la Kale kwa ujumla, na katika vitabu hivyo hasa, kuna ardhi na maslahi ya kitamaduni, kimawazo, kifalsafa, kidini, kitheolojia, katika nyanja zote za maisha ya mwanadamu. Uzoefu wote wa maisha ya binadamu, mahali pa kazi, ujinsia wa binadamu, mahusiano, uchumi, biashara, kilimo, mwingiliano na wanyama, uchunguzi wa ulimwengu, na ushiriki wa kisayansi katika kiwango ambacho kiliwezekana wakati huo. Haya yote yanaonekana katika maandiko haya kwa kiwango cha juu zaidi kuliko maandiko mengine ya Biblia.

Sasa, labda sababu kwa nini hii ilifanyika ni bahati mbaya kwa sababu tuna aina za mara kwa mara za kuandika wakati huo na sasa. Kuna baadhi ya watu katika ulimwengu wa kisasa ambao ni wanasayansi, ambao karibu wanapendezwa na fizikia, biolojia, katika hisabati. Kuna aina zingine za wasomi katika ulimwengu wa kisasa ambao wanavutiwa zaidi na ubinadamu.

Kuna wataalamu wa jiografia, kuna wataalam wa masomo ya lugha, kuna wataalamu wa masomo ya kihistoria, kuna wataalam wa masomo ya theolojia. Kwa sababu tu ninatokea kuandika katika ubinadamu, hiyo haimanishi kuwa sijui chochote kuhusu maswala ya kisayansi. Lakini kwa nia yangu katika kile ninachochapisha, ninazingatia kipengele kimoja cha uzoefu mpana zaidi wa maisha nilionao, na hili, nina hakika, nadhani, lingekuwa kweli kwa waandishi wa kale pia.

Kwa hiyo, tulichonacho basi hapa katika vitabu hivi ni upanuzi wa kweli wa ushiriki wa kitheolojia na tafakuri na tafakuri ya waandishi wa kale wa Biblia, si tu kwa mambo mahususi, mambo muhimu ya kitheolojia ya uzoefu wao wa maisha na ulimwengu bali na maeneo mbalimbali mapana zaidi ya uzoefu wa maisha, utamaduni na kadhalika. Kwa hiyo, kwa mtazamo huu, tatizo kwa kiasi kikubwa hutoweka, na kile tulicho nacho ni kitu ambacho tunaweza kusherehekea na ambacho tunaweza kuunganisha kitheolojia katika ufahamu wetu wa maandiko haya. Tukirudi kwa William Kynes haswa, ambaye anaibuka kwa haraka kama msomi muhimu sana na mwenye ushawishi mkubwa katika eneo hili, pendekezo sasa ni kuhusisha maandiko ya Biblia yanayozingatwa, ikiwa ni pamoja na Kitabu cha Mithali

hasa, si tofauti sana na kila kitu kingine, lakini kuwa mchango maalum wa kweli kwa picha pana.

Kuna njia mbalimbali ambazo matini hizi zinaweza kuzingatiwa, na njia mojawapo ya kuzizingatia ni kusema si, lo, ni fasihi ya hekima, na kwa hiyo ni tofauti na kila kitu kingine, lakini badala yake kusema ni fasihi ya kishairi ambayo inavutiwa na vipengele maalum vya wigo mpana wa maisha ya mwanadamu. Hii kweli inaleta hotuba ya 13 mwisho. Asante kwa kusikiliza Wisdom Literature.